УДК 37.091:004.738

МЕДІАГРАМОТНІСТЬ УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ЯК СКЛАДОВА ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ В ОСВІТІ

Лєдок М.В., викладач кафедри інформатики
Комунального закладу
«Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради

Сучасне освітнє середовище функціонує у умовах високої інтенсивності інформаційних потоків, стрімкого поширення цифрових технологій та зростання ризиків інформаційних загроз. Низький рівень медіаграмотності здобувачів освіти, педагогів і батьків зумовлює їхню вразливість до фейків, маніпуляцій, пропаганди, кібербулінгу та інших форм деструктивного інформаційного впливу. Формування медіаграмотності як компетентності інформаційної безпеки стає необхідною умовою захисту учасників освітнього процесу, розвитку критичного мислення та створення безпечного й якісного освітнього простору.

Медіаграмотність, як складова медіаосвіти, є ключовим елементом інформаційної безпеки, спрямованим на формування в особистості здатності до критичного осмислення, аналізу та інтерпретації медіаконтенту. Вона передбачає розпізнавання механізмів інформаційного впливу, владних відносин, міфотворення та різних форм контролю, які відтворюються медіа, а також усвідомлення структурних і соціальних чинників, що визначають характер медіапродукту, зокрема медіавласності, моделі фінансування та політичних уподобань.

У контексті інформаційної безпеки медіаграмотність забезпечує здатність користувача відокремлювати достовірну інформацію від

дезінформації, маніпуляційних повідомлень і пропаганди, що дозволяє мінімізувати ризики маніпулювання свідомістю та формувати стійку інформаційну позицію. Таким чином, медіаграмотність не лише сприяє розвитку критичного мислення, а й виступає фундаментальною компетентністю для захисту особистості та суспільства в умовах сучасного інформаційного середовища.

Питання теорії та методики медіаосвіти стали предметом наукових розвідок багатьох вітчизняних і зарубіжних дослідників. Значний внесок у розроблення концептуальних засад медіаосвіти здійснили Н. Андерсен, К. Безелгет, К. Ворсноп, Б. Дункан, а також українська дослідниця О. Баришполець. Історичні аспекти становлення та еволюції медіаосвітніх практик у західних країнах ґрунтовно висвітлено у працях Ж. Гонне, Л. Мастермана, Б. Туфте, Е. Харта та ін.

На думку академіка С. Гончаренка, провідною метою медіаосвіти є підготовка молодого покоління до життя в умовах інтенсивного інформаційного впливу, формування здатності до усвідомленого сприйняття інформації та розуміння її психологічних наслідків [1, с. 203].

Український дослідник А. Литвин трактує медіаосвіту як навчання на матеріалі та за допомогою засобів масової інформації, кінцевим результатом якого має стати сформована медіаграмотність та критичне сприйняття медіаповідомлень [3].

У зарубіжних освітніх системах проблематика медіаграмотності посіла пріоритетні позиції значно раніше, ніж в Україні. Водночас концептуальні підходи до медіаосвіти в європейському та вітчизняному науково-освітньому дискурсі суттєво різняться. Якщо у країнах Заходу медіаосвіта переважно спрямована на формування автономної, критично мислячої особистості, здатної до усвідомленої взаємодії з медіапростором, то в Україні домінує технократичний підхід, що акцентує увагу на опануванні медіатехнологій та використанні медіаресурсів в освітньому

процесі. З огляду на актуальні інформаційні виклики, така перспектива потребує перегляду з переходом до безпеково орієнтованої моделі медіаосвіти.

На нормативному рівні важливість медіаграмотності як чинника демократичного розвитку та захисту прав людини підкреслено в документі Ради Європи «Медіаграмотність і права людини», у якому рекомендовано інтегрувати медіаосвіту до системи вищої освіти європейських країн як обов'язковий компонент. В Україні підґрунтям для системного впровадження медіаосвіти стала «Концепція впровадження медіаосвіти в Україні» [2], оновлена у 2016 р. Її стратегічна мета полягає у розбудові ефективної національної системи медіаосвіти як основи гуманітарної та інформаційної безпеки, розвитку громадянського суспільства та протидії зовнішній інформаційній агресії. Концепція орієнтована на підготовку дітей і молоді до безпечної взаємодії з медіапростором, формування медіаінформаційної грамотності, медіакультури та критичного мислення.

Сутність медіаграмотності в сучасних умовах розглядається не лише як здатність аналізувати, інтерпретувати й оцінювати інформацію, а й як компетентність інформаційної безпеки. Вона охоплює вміння розпізнавати дезінформацію та пропаганду, забезпечувати захист персональних даних, формувати культуру цифрової взаємодії, відповідального контентотворення та управління власним цифровим слідом. Особливого значення ці аспекти набули після початку повномасштабної агресії проти України, що супроводжується інтенсивними інформаційно-психологічними операціями, спрямованими на створення хаосу, паніки та підрив довіри в суспільстві. За цих умов медіаграмотність стає критично важливим інструментом національної інформаційної безпеки та медіастійкості.

Попри нормативно-правове забезпечення, подальший розвиток медіаосвіти в Україні ускладнюється недостатністю кадрових, методичних

і матеріальних ресурсів. Це актуалізує потребу пошуку оптимальних моделей її впровадження – інтеграції у зміст навчальних дисциплін, створення вибіркових курсів і факультативів, розроблення стандартів підготовки педагогів у сфері медіаосвіти, а також забезпечення системної перепідготовки педагогічних кадрів. Сучасний педагог має виступати не лише медіаграмотним користувачем, а й фасилітатором безпечного занурення учасників освітнього процесу в медіапростір, спрямовуючи їх на відповідальне та етичне використання інформаційних ресурсів.

Отже, медіаграмотність учасників освітнього процесу є ключовим компонентом освітньої, інформаційної та національної безпеки. Її розвиток виступає необхідною умовою формування критично мислячої, стійкої до інформаційних впливів особистості, здатної до усвідомленої взаємодії з медіасередовищем та відповідального громадянського позиціювання.

Література :

1. Гончаренко С. Український педагогічний словник. Київ : Либідь, 1997. С. 203.

2. Концепція впровадження медіаосвіти в Україні (нова редакція) / за ред. Л. А. Найдьонової, М. М. Слюсаревського. Київ, 2016. 16 с.

3. Литвин А. Завдання медіаосвіти в контексті підвищення якості професійної підготовки. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 2009. № 4. С. 9–21.